

ИТАЛО КАЛВИНО
ЧУДЕСАТА НА „ЧЕРНАТА
ХРОНИКА“

Превод от английски: Никола Захариев, 1990

chitanka.info

1983 г.

Бяла мечка разкъсва младо момиче — това е плакатът за изложбата, посветена на случки от „черната хроника“. („Черната хроника“, Париж, Музей на народните изкуства и традиции). В нея изключителните случки, които предизвикват вълнението на тълпите, са представени не от гледна точка на историята на журналистиката, а като форма на съвременен фолклор.

Бялата мечка идва от една илюстрация в „Пти журнал“, представяща „самоубийството във Франкфурт на Майн“; едно необичайно самоубийство, описано от черната хроника кратко, но със садистични подробности и сигурен ефект: млада домашна прислужница, отчаяна от нещастна любов, отива в зоологическата градина, съблича се, скача, пеейки, в рова на чудовището, което се хвърля върху ѝ и я разкъсва.

Значителна част от експонатите на изложбата са взети от илюстрираната притурка на „Пти журнал“, която с цветните си рисунки ще стане тридесет години по-късно образец за италианската „Доменика дел корriere“^[1]. („Пти журнал“ започва да излиза през 1863 г., а „Доменика“ — през 1899 г.). Тук могат да се видят тигри и слонове, избягали от циркове, достойни за перото на Данте трагедии в парижките канали, страшно убийство в кланица, самоубийство в гроб, друго самоубийство със саморъчно направена гилотина, гол мъж с цилиндър и бакенбарди, който влиза в елегантно нощно заведение и дамите закриват очите си. Първенство в онагледяване на новината (макар и посредством въображението на илюстратора), предшествуващо кинохрониката и телевизионната хроника. Но това е също така и преди всичко концептуално първенство, ако е вярно, че френският термин за „черна хроника“, така наречените faits divers („разни случки“), се е появил за първи път на страниците на „Пти журнал“.

Периодът, обхванат от изложбата, ни връща много назад — във времето на печатните щампи с груби гравюри и рудиментарни текстове за бандити и престъпления, продавани по пазарите през XVIII век и които не изчезват и в течение на почти целия XIX век под названието canard. Терминът canard („патица“), със значение на „невероятна история, която може би не е напълно вярна“, се употребява от векове в народния френски език и произходът му е неизвестен. Някои твърдят,

че продавачите на щампи с патици по панаирите едно време са събирали публиката, свирели с рог, чийто звук наподобявал кръсък на патица, но тази етимология не е доказана. Печатни листове, подобни на „патиците“ от XVII и XVIII век, с куплети, съчинени върху актуални събития, продължават да се издават до началото на нашето столетие, все със същите първобитни графически средства. Така например през 1909 г. земетресението в Месина е илюстрирано с римски храмове, срутваци се върху ужасеното население на града.

Естествено, главният герой в показаната на изложбата документация е нарушителят на закона: разбойници в селските райони, а от началото на XIX век и организираната престъпност в големите градове, както и индивидуалните убийци, подтиквани от жажда за пари, престъпна страст или лудост. Тук научаваме, че думата „шофьор“, която предизвиква у нас елегантната и динамична представа за автомобилизма от началото на XIX век, е имала към края на XVIII и първата половина на миналия век тероризиращо значение: „шофьори“ по това време са наричали разбойниците, които нападали селски къщи и горели стъпалата на жертвите си, за да ги принудят да издадат къде крият парите си.

Доколко поставените извън закона разбойници и криминалните престъпници са възбуждали въображението на обществеността (по времето, когато престъплението не е било все още превърнато в индустрия като другите индустрии), се вижда също и от илюстрираните картички с образите на прочути разбойници и убийци: известната кървава разправа между „апашите“ заради красивите очи на русата хубавица „Каск д’ор“ (която ще вдъхнови един филм след Втората световна война) е представена като фотороман в серия от илюстрирани картички от 1907 година. По същия начин през 1913 г. на илюстрирани картички са отпечатани и портретите на участниците в „бандата на Боно“^[2].)

Но любопитството на хората не се възбужда само от жестокостта на престъплението. Открай време то бива привлечено и от възмездието, от жестокостта на наказанието. Гилотината е една от големите теми на народната иконография (и на песните): на изложбата серия от илюстрирани картички ни дава — с обективността на тъжни черно-бели фотоси — една панорама на затвора, общ изглед на инструмента, детайли от ножа и кошницата, та даже и снимка на

помещението, в което гилотината се съхранява през периоди на почивка: въобще бюрократично технологическият дух от началото на нашия век е документиран тук в най-потискащия му образ.

Обичаят на древните палачи да продават въжето на обесения като амулет намира своето продължение и в зловещия култ към реликвите от посичането с гилотината. Тук е изложен — в рамка и под стъкло — *комплектът*, съдържащ якичката на ризата и на пуловера, изрязани при предсмъртния „тоалет“ преди екзекуцията на анархиста Казерио, убил президента Карно през 1899 година.

Убийството, също като светците, произвежда реликви: през 1923 г. мебелите от къщата на Ландрю са били продадени на търг и, естествено, най-висока цена е стигнала прочутата готварска печка, в която Ландрю изгарял останките от своите „годеници“. Научаваме, че тя била купена за „40 хиляди лири от един италианец“. (Дали е в Италия? Следва ли да я считаме за паметник на културата, достоен за съхраняване?)

Съдебният процес е моментът, в който се срещат престъплението и наказанието, и именно тръгвайки от процеса, „черната хроника“ възбужда чувствата на хората. Неслучайно голяма част от експонираната тук документация се върти около „прочутите процеси“, които още от 1825 г. с основаването на вестник „Газет де трибюно“ могат да разчитат вече на една специализирана журналистика, вдъхновила на свой ред както някои велики писатели като Стендал, Балзак и Сю, така и посредствените съчинители на вестникарски романи с продължение.

„Черният хумор“ около престъпленията и екзекуциите е в обращение не само в средите на „преситените души“, но и в популярния печат: през 1884 г. е издаден първият — не знам дали не и последен — брой на „Вестник на убийците“, „официален орган на колячите“ („абонаменти в полунощ на уличните ъгли“).

„Окървавените ханове“, в които ханджиите убиват спящите клиенти и ги изгарят в печката, представляват друг „топос“, който, извлечен от криминалните хроники на дълбоката френска провинция през XIX век, преминава в литературата и театъра (последна версия: „Недоразумението“ на Камю). Най-прочута е била странноприемницата в Пребей. Тук съпрузите Мартен и слугата им Рошет, по прякор Мулата, изстребили и до днес неуточнен брой хора и

през 1883 г. били гилотинирани на местопрестъплението. Това било предостатъчно, за да се превърне този хотел в туристическа атракция със съответните илюстрирани картички и сувенири.

Тези кървави истории представляват първичната митична суровина, подхранваща както популярната булевардна литература, която следи отблизо „черната хроника“ и романизира прочутите престъпления, издавани в евтини илюстрирани брошурки, така и драмите в специализирания театър, който черпел зловещото си вдъхновение от названието на Булеварда на престъпленията, на който се е намирал (обезсмъртен във филма на Карне „Децата на рая“), както восьмичните фигури на музея „Гревен“, така и по-късно киното: цяло измерение на въображението, което от Франция минава в универсалната митология на съвременния свят.

(В Италия суровина не липсвала. Нека си припомним само антологията „Италия на престъплението“ на Ернесто Фереро, издадена преди години от „Рицоли“; само че тук отсъствувала литературната цивилизованост — или просто наклонността към фантастичното, което да съумее да преобрази целия този материал.)

Но така наречените „разни случки“, които ни предлага парижката изложба, не включват само „черната хроника“ (ако не се лъжа това деление на „черна“ и „бяла“ хроника съществува само в Италия). Французите включват тук и актовете на геройство, себеотрицание и смелост и преди всичко спасяванията. През 1787 г., в навечерието на Революцията, цяла серия брошури е била посветена на „Добродетелите на народа“: епизоди, в които скромни личности от народа се отличават с „хуманни черти“ в потвърждение на идеите на Русо за вродената доброта на човешките същества.

Тази рубрика обаче не се подхранва единствено от крайностите на човешката душа — доброто и злото, — а и от всеки отклоняващ се от нормата факт: пристигането на първия жираф в Париж през 1827 г. е събитие, което години наред бива изобразявано на литографии, в алманаси, върху чинии от майолика и медни тигани.

След това идват и живите феномени, които още от древни времена носят със себе си ореола на чудото, знака на боговете. Изложбата не е много богата на чудовища, сирени, джуджета, гиганти и сиамски близнаци, но има един експонат, който няма да срещнете всеки ден: „натурализиран бюст“ на брадата жена (отпреди близо един

век), не портрет, а истинската глава на жената, балсамирана след смъртта с цел научна документация, чийто балсаматор, обзет колкото от „артистични“, толкова и от кавалерски скрупули, е завързал на шията ѝ бродирана якичка.

Естествено, в хрониката влизат и всевъзможни инциденти и катастрофи, толкова по-ценни, колкото по-редки или нови са те. Ето първите автомобилни катастрофи: кола връхлита върху бърз влак (случката е от Америка: фонът — скалисти планини и екзотична растителност).

Много от кориците на „Пти журнал“ показват човешки фигури, летящи във въздуха в момент на падане: от ложата на театър пада зрител, аеронавт пада от балона, жена полита от прозорец (драма на лудост), от друг прозорец лети „нов Икар“, целият облепен с пера.

Сцените на насилия и престъпления винаги са представени от вдигнати ръце, замахнали с ножове и ками. Събитието, което нарушава естествения ход на нещата, е ситуирано сякаш извън времето: едно светкавично движение, запечатано завинаги.

---

[1] Илюстрирано неделно списание, издавано от миланския всекидневник „Кориере дела сера“. — Б.р. ↑

[2] Жюл Жозеф Боно (1876–1912) — френски анархист, организатор на въоръжени банкови обири. — Б.р. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.